

žebříčku životních hodnot ve srovnání s předcházejícími výzkumy vysokoškolské mládeže. Hlavním životním cílem většiny studentů je dokončit úspěšně studium a uplatnit se v praxi jako dobrý odborník. Informativní zkoumání časového režimu ukázalo, že studenti mají v průměru 4–6 hodin volného času denně a většina z nich je spokojena se způsoby jeho trávení. Z analýzy názorů na mezinárodní a vnitropolitické události vyplývá, že většina studentů se o politické dění zajímá spíše příležitostně. Pokud jde o názory na budoucí vývoj světa, byl zjištěn určitý posun k pesimismu, popřípadě nejasným názorům. Názory na vývoj v oblasti přírodních věd mají stabilní povahu (při komparaci s předchozími výzkumy). Naprostá většina studentů vysoce oceňuje přednosti socialismu v porovnání s kapitalismem. Základním motivačním faktorem vstupu studentů vysokých škol do SSM je snaha v rámci organizace realizovat své potřeby a zájmy. Většina dotazovaných vidí správné poslání SSM v tom, že má reagovat na zájmy studentů a plnit svou politicko-výchovnou funkci. Úroveň práce SSM na škole hodnotí lépe ženy než muži a posluchači 1. ročníku. Výsledky ukázaly, že SVOČ se zúčastní necelá 1/3 dotazovaných a názory na tuto formu výchovy jsou silně diferencovány. Základní příčinou ke vstupu na fakultu je závažnost a prestiž studovaného oboru a vliv středoškolských učitelů. Závěrečná zpráva z výzkumu je k dispozici v MPS IO ÚV SSM. Některé výsledky výzkumu byly publikovány v bulletinu Impuls č. 2/1980.

R. Havlík se úkolu *Formování socialistického životního způsobu mladé vysokoškolské inteligence* (Studijně metodické středisko ŮML UK Praha) pokusil postihnout základní charakteristiky životního způsobu mladé vysokoškolsky vzdělané inteligence.

I když se většina výzkumů vysokoškolských studentů orientovala na poznání jevů spadajících do oblasti vědomí, byly v uplynulém období prováděny i výzkumy orientované na oblast jejich sociálně ekonomického postavení a na bližší poznání studia jako základní činnosti určující jejich životní způsob.

Na pedagogické fakultě v Ostravě a na ČVUT v Praze byly technikami časového snímku realizovány výzkumy, jejichž cílem bylo postihnout časovou strukturu činností vysokoškoláků. V obou výzkumech byl sledován čas, který studenti věnovali různým činnostem. Ve výzkumu prováděném na ČVUT, který byl zaměřen na časovou strukturu činností v její dynamice (změny v průběhu týdne, semestru, školního roku, pětiletého studijního cyklu), byla zkoumána i její vazba na studijní úspěšnost a pracovní a životní aspirace (J. Jacík, *Průzkum časového režimu vysokoškoláků denního studia, výzkumná zpráva*, Pedagogická fakulta Ostrava; E. Freiová, J. Měřička, *Dynamika vývoje času věnovaného studiu*, Acta polytechnica, řada VI, 1980, č. 2).

V. Staňková (katedra pedagogiky věd, pedagogická fakulta, Brno) srovnávala režim dne studentů bydlících v koleji a u rodičů.

V rámci resortního úkolu ministerstva školství ČSR *Systém komunistické výchovy na vysokých školách* byly realizovány výzkumy týkající se procesu adaptace při přechodu studentů z rodinného prostředí do prostředí koleje, funkce studijní skupiny v procesu formování osobnosti vysokoškolského studenta, mimostudijní pracovní činnosti vysokoškoláků atd. M. Přadka (katedra pedagogických věd Pedagogické fakulty v Brně studoval vliv koleje na vytváření neformálních skupin vrstevníků a strukturu těchto skupin, S. Přadková problém adaptace studentů – začátečníků na prostředí koleje. S. Přadková došla k závěru, že adaptace na život v koleji je významně určena mezilidskými vztahy, jež existují v rodině studenta, a že život v koleji se lépe přizpůsobují ti studenti, kteří přicházejí z prostředí skromnějšího materiálního vybavení. Za nejdůležitější pro úspěšnou adaptaci považuje Přadková předcházející sociální kontakty studentů. (Výsledky výzkumu M. Přadky, *K charakteristice neformálních skupin ve vysokoškolských kolejích*; V. Staňková, *Režim dne studentů žijících na kolejích*; S. Přadkové, *Problém adaptace při přechodu studentů z rodinného prostředí do prostředí vysokoškolských kolejí*, i dalších výzkumů zabývajících se sociální funkcí vysokoškolské koleje jsou uvedeny ve sborníku *Výchovné problémy vysokoškolské koleje*, Univerzita J. E. Purkyně, Brno, 1979.)

Z. Mansfeldová (Studijně metodické středisko ŮML UK) sledovala v úkolu *Studijní skupina jako faktor formování osobnosti studenta na Karlově univerzitě a na ČVUT* vliv studijní skupiny na formování osobnosti studenta v rámci školních i mimoškolních činností (viz informace v rubrice *Z empirických výzkumů* v tomto čísle).

Mimostudijní pracovní činnosti studentů vysokých škol se zabýval P. Kuchař ve výzkumném úkolu *Mimostudijní pracovní činnosti studentů vysokých škol* (Studijně metodické středisko ŮML UK, Praha). Výsledky ukázaly, že základním předpokladem pro aktivní zapojení studentů do trvalého či příležitostného zaměstnání

během studia je dobrá úroveň studijních výsledků. Z analýzy motivační struktury vyplývá, že i zaměstnání mimo obor, protože je motivováno zejména finančně, je omezeno na období letních prázdnin, má velký význam pro budoucí profesionální uplatnění studenů v oboru.

Metodicko-poznávací středisko ideologického oddělení ÚV SSM uskutečnilo několik výzkumů zaměřených především na jevy, jež zajímají řídicí orgány SSM. A. Kabátek, E. Radová a P. Sak zkoumali ve *Výzkumu základních organizací SSM* vztah členů SSM k základní organizaci a jejím funkcionářům, faktory působící na integritu oklektivu základní organizace SSM, hodnocení činnosti základní organizace SSM a další činitele, které ovlivňují vnitřní život základních organizací SSM. Rozdíl v hodnocení kolektivu základní organizace SSM se projevil jak z hlediska socioprofesionálního zařazení respondentů, tak i v závislosti na velikosti základní organizace. Organizace vytvořené na územním principu jsou hodnoceny pozitivněji než organizace vytvořené na principu výrobním. Vztah členů k funkcionářům základní organizace SSM je pozitivní, úroveň práce funkcionářů významně ovlivňuje činnost základní organizace. V souvislosti s integritou kolektivu jsou preferovány malé a střední organizace. Kritičnost vůči činnosti základní organizace přibývá s věkem. Většina členů SSM očekává, že organizace vytvoří podmínky pro to, aby mohli rozvíjet své zájmy, podílet se na hospodářských úkolech a na plnění výrobních programů. Výsledky výzkumu prokázaly, že pro dobrou úroveň práce základní organizace má velký význam kvalitní řídicí a organizátorská práce, úzká spolupráce se stranickými organizacemi a organizacemi Národní fronty. Závěrečná zpráva z výzkumu je k dispozici v MPS IO ÚV SSM. Některé výsledky výzkumu byly publikovány v bulletinu Impuls č. 6/1978.

V dalším výzkumu se stejní autoři (A. Kabátek, P. Sak, D. Vašková, *Výzkum politického vzdělávání SSM*) zabývali systémem politického vzdělávání SSM. Byly zjištěny tři hlavní prvky působící v celém systému politického vzdělávání: 1. druh motivace svazků k návštěvě schůzek, 2. kvalita lektora, 3. stupeň útvaru politického vzdělávání SSM. Motivace k návštěvě schůzek politického vzdělávání je diferencována podle věku, vzdělání a délky členství v SSM. Druh motivace se vytváří v kontaktu mladých lidí se systémem politického vzdělávání, při návštěvě přednášky, seznámením s lektorem. Ukázalo se, že lektori jsou jedním z nejslabších článků, přesto, že jsou determinujícím činitelem celkové úrovně politického vzdělávání. Z hlediska obsahové náplně se největšímu zájmu těší otázky zahraniční politiky a otázky ekonomické. Závěrečná zpráva z výzkumu je k dispozici v MPS IO ÚV SSM. Některé výsledky výzkumu byly publikovány v bulletinu Impuls č. 3/1979.

Výzkum vztahu mladých lidí v ČSR k revolučním tradicím (A. Kabátek, P. Sak, Z. Mansfeldová, R. Navarová) byl orientován na získání hlubších informací o sociálně politických podmínkách výchovy v duchu revolučních tradic v SSM a o účinnosti způsobů, jimiž jsou revoluční tradice mladým lidem prostřednictvím činnosti SSM přibližovány. Výsledky prokázaly, že většina mladých lidí oceňuje význam odkazu minulých generací, ale zaujímá k němu více méně pasivní vztah. Úroveň znalosti v oblasti revolučních tradic je na vysokém stupni. Výchova v duchu revolučních tradic sehrává zvlášť významnou aktivizační roli u mladých lidí s vysoce společensko-politicky angažovaných. V komplexu výchovných činitelů působících na utváření vztahu mládeže k revolučním tradicím má největší význam škola a rodina, vliv SSM je méně výrazný. Závěrečná zpráva z výzkumu je k dispozici v MPS IO ÚV SSM. Některé výsledky výzkumu byly publikovány v bulletinu Impuls č. 1/1980.

E. Freiová, J. Prokopec (*Některé problémy mladých rozvedených žen s nezletilými dětmi*, sborník *Dítě – rodina – společnost*, Sociologická společnost ČSAV, 1979) provedli šetření mladých lidí do 30 let. Vyšli ze zjištění, že dnešní ženy se, ve srovnání s ženami o dvě generace staršími, vdávají zhruba o 5 let dříve, dříve rodí první dítě, a že nejčastěji mají dvě děti v poměrně krátkém časovém období. Tyto ženy se poměrně často – v mladém věku, ovšem už jako matky – rozvádějí. V současné době tedy žije v ČSSR několik desítek tisíc žen a mužů mladších 30 let, kteří už mají za sebou první zkušenosti s vlastním rozvodem. Tito jedinci se stali předmětem zájmu E. Freiové a J. Prokopce, kteří analyzovali nikoli příčiny, ale důsledky rozvodu mladých manželských svazků. Konfrontovali sociální a ekonomické postavení mladého rozvedeného muže a mladé rozvedené ženy, která pečuje o malé dítě, a ukázali na determinanty rozdílných šancí při uzavírání nového manželství.

Hlavním cílem *Výzkumu problematiky mládeže ohrožené zneužíváním návykových látek v soudobé společnosti* (Výzkumný ústav psychiatrický Praha, V. Vojtík, V. Břicháček) bylo provést několik orientačních šetření a podrobně zpracovat klinické

údaje o cca 2000 adolescentních pacientech hospitalizovaných v období 1971–1980 na dorostovém oddělení Psychiatrické léčebny v Praze — Bohnicích, z nichž zhruba u poloviny bylo zjištěno zneužívání návykových látek. Výzkum ukázal, že adolescenti zneužívající návykové látky (abuzoři) jeví nápadnou tendenci k nekontrolovatelnému afektivnímu jednání, značnou nevázanost v interakci se sociálním prostředím a jsou nejvíce frustrováni v interpersonálních vztazích; životní podmínky vytvářejí pro ně velmi snadno stressogenní situace, v nichž reagují maladaptivním a často zkratovým jednáním. Abuzoři uvádějí větší počet patologických událostí v celkové atmosféře rodiny než jedinci zdraví. Zneužívání návykových látek je determinováno především faktory sociálními, které se však navrstvují na předchozí biologické poruchy, na něž navazují poruchy osobnosti, které jsou abuzem dále akcentovány nebo dekompenzovány. Životní frustrace adolescentů nejsou zpravidla chápány ani jejich rodinami, ani jejich zdravými vrstevníky. Dosavadní výsledky určují další směr výzkumu zaměřeného k vypracování metodiky pro včasné podchycení mládeže ohrožené toxikomanií. Publikace: V. Vojtík, V. Břicháček, *Inventář životních událostí adolescenta*. Československý Psychiatr, 76, 1980, č. 5, s. 304–308; V. Vojtík, V. Břicháček, E. Hanzlíčková, *Rodina z pohledu chlapecké mládeže zneužívající návykové látky*. Československý Pediatr, v tisku; V. Břicháček, J. Mikšík, Š. Tůmová: *Psychické zátěže a osobnostní struktura adolescentů zneužívajících psychotropní látky*. Zprávy VÚPs, P-17, 1978, 3; V. Vojtík, V. Břicháček, Š. Tůmová: *Rozpoznání poruch osobnosti v adolescenci*. 10. Sympozium o duševním zdraví mládeže, Brno 1980.

Věříme, že tento stručný přehled přispěje k větší informovanosti o výzkumné činnosti v uplynulé pětiletce a možná i k navázání kontaktů a širší spolupráci.

Eliška Freiová — Zdena Mansfeldová

Výskum mládeže v Slovenskej socialistickej republike

Monotematické číslo *Sociologického časopisu* venované problematike mládeže je dobrou príležitosťou zamyslieť sa nad výsledkami dosiahnutými vo výskume mládeže v období rokov 1976—1980 a nad zámermi výskumu na nasledujúce obdobie. Táto dvojčinná úloha sa dá realizovať v podmienkach Slovenska na úrovni tak sociologického, ako aj interdisciplinárneho výskumu mládeže. V oblasti sociologického výskumu je možné túto úlohu splniť vďaka koordinačnej funkcii *Sekcie mládeže Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV*. Vo výbore sekcie pracujú zástupcovia rozhodujúcich spoločenskovedných pracovísk, na ktorých sa rozvíja sociologický výskum mládeže. Sú to: Ústav filozofie a sociológie SAV, Výskumný ústav životnej úrovne, Československý výskumný ústav práce a sociálnych vecí, Výskumný ústav kultúry. Spoločenskovedný ústav SAV a Kabinet výskumu mládeže FF UK. Bezprostredné spojenie so spoločenskými organizáciami má sekcia prostredníctvom ich zástupcov vo výbore sekcie (SÚV SZM a SOR).

Kabinet pre výskum mládeže FF UK sa v uplynulom období profiloval ako významné vedeckovýskumné pracovisko, ktoré riešilo úlohy štátneho plánu základného výskumu. Zásluhou iniciatívy vedúceho tohto pracoviska prof. dr. E. Sýkoru, CSc., sa utvorili reálne predpoklady na prehlbovanie spolupráce spoločenskovedných pracovísk v oblasti výskumu mládeže. Na začiatku to bola forma konferencií, ktorá združila viacerých odborníkov z oblasti histórie mládežníckeho hnutia, pedagogiky a psychológie, ako aj sociologického výskumu. Skutočne neformálny nástrojom ich zjednocovania sa stáva veľkoryse koncipovaná *Malá encyklopédia detského a mládežníckeho hnutia*, ktorú pripravuje široký aktív vedeckých a pedagogicko-politických pracovníkov z oblasti práce s mládežou. Rozhodujúcu úlohu v koordinácii výskumu mládeže na Slovensku bude mať *Sekcia pre výskum mládeže* Ministerstva školstva SSR. Táto sekcia vznikla na základe dohody vlády SSR, SAV a SÚV SZM. Členmi komisie sú zástupcovia rozhodujúcich rezortov (školstvo, kultúra, vnútro, zdravotníctvo), spoločenských organizácií a vedeckovýskumných pracovísk. Činnosť sekcie pre výskum mládeže zabezpečuje z poverenia Ministerstva školstva SSR Kabinet pre výskum mládeže FF UK. Predsedom sekcie je prof. E. Sýkora, tajomníkom dr. M. Malík.

V rozsiahlej správe o výskume mládeže na Slovensku, ktorú predložil jej predseda na prvom rokovaní sekcie v júni 1981, hodnotia sa predovšetkým výsledky čiastkových úloh hlavnej úlohy VIII-1-9, ktoré sa riešili na Slovensku: Jednota a koordinácia výchovných činiteľov v procese socialistickej výchovy (doc. dr. L. Višňovský, CSc.), Voľný čas a záujmová činnosť detí a mládeže (doc. dr. E. Baráth, CSc.), Škola — výroba — mládežnícke hnutia (doc. dr. J. Uharček, CSc.). Pre sociologický výskum mládeže majú najväčší význam výsledky čiastkových úloh *Rozvoj hnutí mládeže vo vyspelej socialistickej spoločnosti, Revolučná kontinuita generácií a špecifika súčasnej mladej generácie*, ktorých zodpovedným riešiteľom bol prof. E. Sýkora.

Teoretický prínos vidíme najmä v rozpracovaní pojmu *hnutie mládeže*. Tento pojem sa chápe ako spoločenská činnosť rozvíjaná prostredníctvom socialistickej organizácie mládeže, ktorá istým spôsobom zasahuje široké masy mladých ľudí, i keď mobilizuje menší počet ľudí, jej celospoločenský význam je nesporný. Takýmto hnutím je predovšetkým hnutie pracovné. V monografii E. Sýkoru *Dve školy socialistickej výchovy mládeže* (Bratislava, SPN, 1979) sú rozpracované tak teoreticko-metodologické, ako aj organizačné otázky rozvíjania pracovných hnutí mládeže ako zväzacej školy socialistickej výchovy.

Tradične sa značná pozornosť venuje výskumu mládeže na *Výskumnom ústave životnej úrovne v Bratislave*. V období rokov 1976—1980 sa riešila čiastková úloha VI-1/3—9 *Dynamika rozvoja socialistickeho spôsobu života československej mládeže*, ktorej zodpovedným riešiteľom bol doc. dr. J. Suchý, CSc. Riešiteľ sústredil hlavné výsledky do zborníkov, ktoré vydáva VÚŽ v edícii Výskumné práce: *Mládež a socialistický spôsob života* (1977), *Vývin sociálnej štruktúry čs. mládeže a rozvoj jej socialistickeho spôsobu života* (1979), *Životná aktivita a hodnotová orientácia čs. mládeže* (1980).

V rokoch 1981—1985 výskum koncepcne nadväzuje na uvedené výsledky výskumu. V rámci SPEV počíta sa s riešením čiastkovej úlohy *Socialistický spôsob života mládeže*. Túto čiastkovú úlohu budú r. 1981 riešiť R. Bednárik a N. Beláčíková.

Na základe doterajších výsledkov sa úloha zameria na problematiku celospoločenského ovplyvňovania procesu formovania spôsobu života mládeže. Úloha prispeje k vypracovaniu dlhodobej koncepcie pôsobenia na utváranie socialistickeho spôsobu života mládeže v spoločenskej praxi.

Počíta sa s tým, že výsledky uvedených štúdií VÚŽÚ spracuje kolektív do podoby monografie *Socialistický spôsob života československej mládeže* (J. Suchý a kol.). Kolektív riešiteľov chce týmto činom preukázať úctu a vďaka doc. dr. J. Suchému, CSc., ktorý má veľkú zásluhu, že sa u nás v období rokov 1970—1980 v nebyvalej miere rozvinul výskum mládeže.

Ďalší výskum problematiky spôsobu života mládeže na VÚŽÚ nie je zabezpečený formou samostatnej čiastkovej úlohy, ale iba formou etáp iných čiastkových úloh. Ide o špecificky spracované rezy v rámci výskumu problematiky rozvoja socialistického spôsobu života, jeho cieľov v súčasnej etape, ako aj v rámci problematiky voľného času.

Táto kontinuita výskumu mládeže na VÚŽÚ umožnila evidenčné zaradenie dvoch výstupov do hlavnej úlohy, ktorej koordinátorom je prof. E. Sýkora.

Obdobná situácia vznikla na *Československom ústave práce a sociálnych vecí*. Po vyriešení čiastkovej úlohy IV-2/3.2 *Ekonomickej, sociálnej, psychologické, sociologické a právne aspekty práce žien a mládeže v CSSR* (zod. riešiteľka Ing. N. Stručková) sa v 7. päťročnici nepokračuje vo výskume mládeže formou samostatnej čiastkovej úlohy. V tomto období rieši ústav dve kľúčové úlohy, ktoré poskytujú možnosť rozvinúť spoluprácu s pracoviskami výskumu mládeže, ako aj spoločenskými organizáciami. Koordinátorom kľúčovej úlohy *Reprodukcia pracovnej sily, jej racionalné využitie a zvyšovanie produktivity práce* je Ing. M. Derco. V rámci tejto úlohy sa rieši hlavná úloha *Riadenie racionalného využívania pracovných síl*, ako aj hlavná úloha *Zdokonalenie systému plánovania a zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov*. Koordinátorom druhej kľúčovej úlohy *Sociálno-ekonomické podmienky práce vo VTR* je Ing. Z. Fuzsko. V rámci tejto úlohy sa rieši hlavná úloha *Systém práce s ľuďmi a rozvoj pracovnej iniciatívy* a hlavná úloha *Sociálny rozvoj pracovných kolektívov*. Skúsenosti ukazujú, že takto zamerané výskumné úlohy nemôžu obísť problematiku mládeže, ktorá je významným zdrojom reprodukcie pracovných síl, spoločenskou skupinou, ktorá si vyžaduje špecifickú pozornosť vo usmerňovaní sociálneho rozvoja pracovných kolektívov a ich pracovnej iniciatívy.

V súčasnosti sa utvorili dobré predpoklady na výskum mládeže na *Výskumnom ústave kultúry* v Bratislave.

V rámci 7. päťročnice sa vo výskumnom programe Výskumného ústavu kultúry bude okrem meritórnych výskumov problematiky osvetľujúcej spoločenskú funkciu kultúry venovať pozornosť aj výskumu mládeže z rozličných aspektov, najmä v spojení mládež a kultúra. Výskum venovaný problematike mládeže bude prebiehať na rovine rezortného i štátneho plánu výskumu.

Rezortný plán výskumu obsahuje hlavnú úlohu *Mladé kádre v rezorte kultúry*, ktorú tvoria dve čiastkové úlohy. Názvy obidvoch výskumných úloh *Spoločenské uplatnenie absolventov vysokých škôl umeleckých smerov* a *Pripravenosť absolventov odborného umeleckého školstva v konfrontácii s potrebami spoločenskej práce* naznačujú celkové zameranie výskumu.

Zadávateľom obidvoch výskumných úloh, ktoré na seba tematicky i metodologicky nadväzujú, je Ministerstvo kultúry SSR. Zadanie úlohy vyplýva z požiadavky získať sociologický a sociografický obraz spoločenského uplatnenia absolventov VŠVU, VŠMU — fakulty divadelnej, hudobnej, filmovej, ako aj absolventov konzervatórií a niektorých stredných škôl umeleckého priemyslu.

Opodstatnenosť problematiky výskumu vyplýva z konkrétnej spoločenskej skutočnosti. Viaceré sociologické a sociálnopsychologické výskumy, ktoré riešili proces včleňovania mladých ľudí do pracovného procesu, potvrdili jeho náročnosť v súvislosti s adaptáciou absolventov na podmienky pracoviska.

Marxizmus vychádza z chápania práce ako jednej z najdôležitejších sociálnych podmienok v živote človeka, ako významnej zložky ľudskej sebarealizácie, ale súčasne aj ako nevyhnutného predpokladu ľudskej existencie. Včlenenie mladých ľudí do pracovného pomeru záleží na viacerých činiteľoch. Je otázku ich vyrovňania sa s požiadavkami spoločenskej práce, vyžaduje súlad medzi prípravou a rozvinutím ich schopností a vonkajšími podmienkami pracovnej činnosti. Ak tento problém predstavuje rad zložitých otázok v mnohých technických i humanitných povolaniach, pre oblasť umenia je osobitnou, špecifickou záležitosťou. Dosiaľ sa neskúmali podmienky, v ktorých mladí umelci začínajú tvorivo umelecky pracovať.

Cieľom výskumu je skúmať začlenenie a uplatnenie absolventov z hľadiska ich odbornej prípravy, skúmať pracovné podmienky, starostlivosť zamestnávateľa o ďalší rast, skúmať celé spoločenské postavenie mladých umelcov. Prostriedkom skúmania bude o. i. analýza pripravenosti absolventov umeleckých smerov na vykonávané po-

volanie v konfrontácii s potrebami jednotlivých subsystémov kultúry, pre ktoré sa pripravovali. Východiskom pri tom bude smer ďalšieho rozvoja kultúry v jej jednotlivých oblastiach a potreba špecificky vyškolených kádrov. Nepredpokladá sa, že škola dáva absolventom všetko, ale k vzdelávaciemu procesu v priebehu školskej prípravy i po jej skončení môžu prispieť i samy kultúrne, umelecké a osvetové inštitúcie.

Výsledky výskumu dajú obraz o príprave poslucháčov vysokých a stredných škôl umeleckých smerov z aspektu rozvoja kultúry a plnenia jej spoločenských funkcií, ktoré najmä v socialistickej spoločnosti nadobúdajú čoraz väčší význam. Konkrétne poslúžia riadiacim orgánom ako poznatky o spojení školy s praxou, o pracovných podmienkach mladých umelcov i ako podnety na zabezpečenie ich ďalšieho kvalifikačného a umeleckého rastu. Môžu poslúžiť aj na skvalitnenie výučby umeleckých pracovníkov, aby ešte presnejšie zodpovedala aktuálnym úlohám socialistickej spoločenského rozvoja, osobitne pri formovaní socialistickej profilu osobnosti našej súčasnosti.

Pre štátny plán výskumu nebola doteraz vytýčená samostatná úloha výskumu mládeže. Počíta sa s ňou však pri riešení hlavnej úlohy štátneho plánu výskumu *Zákonnosti vývoja kultúry v etape výstavby socialistickej spoločnosti*, ktorej koordinátnym pracoviskom je Výskumný ústav kultúry. V jej čiastkových úlohách *Zákonnosti rozvoja kultúrnej úrovne v etape rozvinutej socialistickej spoločnosti* a *Zákonnosti rozvoja estetického kultúry v rozvinutej socialistickej spoločnosti* sa predpokladá čiastkové riešenie so zameraním na mládež. Z riešenia obidvoch úloh by mal vyjsť samostatný výstup o vzťahu mládeže a kultúry, na ktorý sa použije materiál o mládeži obsiahnutý v jednotlivých paralelných výskumoch. Týmto výstupom sa Výskumný ústav kultúry bude súčasne zúčastňovať i na pripravovanom medzinárodnom výskume *Socialistický spôsob života mládeže vo voľnom čase*, ktorého gestorom je Ústav pre výskum mládeže v Lipsku.

Ústav filozofie a sociológie SAV v nadväznosti na výsledky výskumu v minulom období (*Mládež a spoločnosť*. Bratislava, Smena 1980; L. Macháček: *SZM a mládež v etape budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti*. Bratislava, Smena 1980; *Aktuálne otázky socialistickej výchovy robotníckej mládeže*. Bratislava, Práca 1981) zaradil do ŠPZV čiastkovú úlohu *Vplyv rodiny na sociálny rozvoj mládeže v etape výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti*. Špecifickosťou tejto úlohy je, že problémy mládeže sa skúmajú v rámci hlavnej úlohy VIII-3—9 *Postavenie ženy a vývoj rodiny v socialistickej spoločnosti*. Hlavný cieľ úlohy je charakterizovať faktory a etapy sociálneho rozvoja mládeže, najmä mladej generácie robotníckej triedy. Rodina predstavuje základ rozvíjania analýzy sociálneho rozvoja mládeže. Spolupráca výskumu mládeže a rodiny v jednej hlavnej úlohe umožňuje prehĺbiť chápanie sociálno-triednej štruktúry súčasnej rodiny ako predpoklad adekvátnejšieho postihnúť procesov sociálneho rozvoja mládeže. V úlohe sa chápu aj pracovný kolektív, spoločenské organizácie a výchovno-vzdelávací systém ako významné faktory sociálneho rozvoja mládeže. Úsilie o komplexný prístup k problematike sociálneho rozvoja mládeže ukazuje i štruktúra tém čiastkovej úlohy:

- Téma č. 1 — Kontinuita generácií ako filozoficko-sociologický problém (V. Skalský, ÚM SVŠT).
- Téma č. 2 — Vplyv rodiny na sociálno-profesionálnu orientáciu mládeže na robotnícku profesiu (L. Macháček, ÚFS SAV).
Gocníková, SÚV SZM Bratislava).
- Téma č. 3 — Faktory prehĺbovania sociálno-profesionálnej orientácie a adaptácie učňovskej mládeže (D. Uramová, ZTS Detva).
- Téma č. 4 — Determinanty procesov sociálno-profesionálnej adaptácie a zvyšovanie spoločenskej aktivity robotníckej mládeže (M. Demčák, ZTS Košice).
- Téma č. 5 — Vplyv pracovnej skupiny a jej vedúceho na proces začleňovania mladých robotníkov do pracovného a sociálneho prostredia podniku (M. Šarišský, VSŽ Košice).
- Téma č. 6 — Personálne činnosti v systéme integrovania mladých robotníkov v podnikových kolektívoch (M. Handiak, VSŽ Košice).
- Téma č. 7 — Systém ideovo-výchovnej práce odborov pri začleňovaní mladých robotníkov do pracovného procesu a kolektívov (J. Staňo, SOR, Bratislava).
- Téma č. 8 — Formy a metódy socialistickej výchovy učňovskej mládeže v SZM (M. Gocníková, SÚV SZM Bratislava).

Uvedený prehľad dokumentuje i ďalšiu špecifickosť tejto čiastkovej úlohy — permanentnú spoluprácu s najvýznamnejšími užívateľmi výsledkov výskumu (odborová a mládežnícka organizácia). Medzi riešiteľmi výskumu zameraného na učňovskú a robotnícku mládež sú i podnikoví sociológovia z veľkých priemyselných závodov.

V protokole z obhajoby projektu čiastkovej úlohy (júl 1981) sa uvádza, že treba prehĺbiť spoluprácu i s hlavnými úlohami v nosnom smere VIII-10, ktorých koordinátormi sú prof. E. Sýkora a dr. V. Dubský.

Významné zastúpenie vo výskume mládeže na Slovensku majú dve pracoviská, ktorých úlohy sú začlenené v novom nosnom smere VIII-10 *Formovanie sociálneho vývoja a aktivity mládeže pri budovaní socialistickej spoločnosti* (koordinátor doc. dr. F. Charvát, DrSc.).

Spoločenskovedný ústav SAV v Košiciach je riešiteľom čiastkovej úlohy *Sociálny rozvoj učňovskej a pracujúcej mládeže ako faktor premien jej sociálno-triednej štruktúry* (v podmienkach Východoslovenského kraja). Čiastková úloha je začlenená v hlavnej úlohe VIII-10-2 *Sociálna štruktúra mládeže a faktory jej premien v podmienkach budovania rozvinutého socializmu* a jej zodpovedným riešiteľom je doc. dr. D. Jánoška, CSc.

Na riešení čiastkovej úlohy majú podiel pracovníci všetkých troch oddelení ústavu (sociologického, sociálnopsychologického a historického). Z predmetného hľadiska sa kladie dôraz na otázky svetonázoru, sociálno-politickej aktivity, životných plánov, hodnotových orientácií, morálno-etických postojov mládeže robotníckej a učňovskej. Z praktického hľadiska sa počíta s tým, že výsledky výskumu poslúžia stranickým a štátnym orgánom pri riadení výchovných procesov.

Nejvýznamnejšie postavenie v ŠPZV z pracovísk na Slovensku má *Kabinet pre výskum mládeže FF UK*, ktorý je riešiteľským pracoviskom pre hlavnú úlohu VIII-10-5 *Kontinuita revolučných generácií, špecifiká súčasnej mladej generácie a jej komunistická výchova*. Na základe výsledkov, ktoré sa dosiahli v minulom období, bude sa v hlavnej úlohe rozpracúvať problematika jednoty a nadväznosti pokolení a na princípe historizmu, komunistickej straníckosti, ako aj v súvislosti s novými úlohami komplexne skúmať komunistickú výchovu v SZM v etape budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti. Úloha kladie dôraz na preskúmanie teoretických východísk a empirické vystopovanie špecifik mladej generácie, jej jednotlivých sociálnych skupín, charakterizovať optimálne metodické prístupy k jej formovaniu. Hlavná úloha má štyri čiastkové úlohy, ktorých zodpovednými riešiteľmi sú významní odborníci, pedagógovia a psychológovia. Čiastkovú úlohu rieši so svojím kolektívom prof. E. Sýkora (*Kontinuita revolučných generácií a komunistická výchova mládeže v rozvinutej socialistickej spoločnosti*), doc. dr. V. Kačáni, CSc., s kolektívom Katedry pedagogickej psychológie FF UK (*Špecifiká súčasnej mladej generácie a jej formovanie*), doc. dr. L. Višňovský, CSc., s kolektívom Pedagogickej fakulty v B. Bystrici (*Utváranie jednotného a koordinovaného postupu všetkých činiteľov výchovy v rozvinutej socialistickej spoločnosti*) a napokon prof. dr. M. Ričalka, CSc., s kolektívom Katedry pedagogiky FF UPJŠ v Prešove (*Cesty rozvoja širokej spoločenskej aktivity mládeže*).

Koordinátor hlavnej úlohy počíta s tým, že v nadväznosti na teoretické analýzy vo všetkých čiastkových úlohách sa v podmienkach vybraného okresu (Prešov) v spolupráci s príslušnými straníckymi, štátnymi a spoločenskými orgánmi a organizáciami pripraví a realizuje sociálno-pedagogický experiment *Hnutie mládeže 2000*. Zmyslom tejto akcie bude oboznámiť mládež s dlhodobým rozvojom okresu a na tejto báze rozvinúť širokú sociálnu aktivitu mládeže na všetkých úsekoch štúdia a práce. Zmyslom experimentu bude ukázať, aké hnutia mládeže najlepšie vyhovujú súčasným podmienkam rozvoja našej spoločnosti a účinne vplývajú na formovanie socialistickeho spôsobu života mladej generácie.

Na základe týchto informácií možno konštatovať, že výskum mládeže v podmienkach SSR charakterizuje v 7. päťročnici špecifická situácia hierarchickej usporiadania účasti vedeckovýskumných pracovísk na riešení výskumných úloh, ktoré majú vzťah k problematike mládeže.

Napojenie všetkých pracovísk na Kabinet pre výskum mládeže pri FF UK formou špecifických výstupov do hlavnej úlohy, ako aj prostredníctvom koordinačnej funkcie Sekcie pre výskum mládeže MŠ SSR utvára dobré predpoklady, aby v závere tohto obdobia sme nezískali iba mozaiku čiastkových poznatkov o mládeži, ale *ucelený obraz socialistickej mladej generácie* v osemdesiatych rokoch na Slovensku. Táto charakteristika istotne prispeje k spoločnému úsiliu vedeckovýskumných pracovísk, k charakteristike mladej generácie v podmienkach výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti v ČSSR.

Ladislav Macháček, Jozefína Ošmerová, Rastislav Bednárík